

Nr 206.

Av herr **Jensen**, *angående landsarkivariernas och expeditjonsvakternas vid landsarkiven placering i lönegrupp.*

Med anledning av Kungl. Maj:ts förslag under punkt 5 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen angående landsarkiven får jag anföra följande:

a. **Landsarkivarierna.**

1902 års löneredgeringskommitté har i den 21 november 1922 avgivet förslag beträffande ny definitiv löneredgering för befattningshavare vid landsarkiven enhälligt förordat, att landsarkivarierna placeras i 17:de lönegraden. Kommittén yttrar härom under jämförelse mellan förste arkivarierna vid riksarkivet och landsarkivarierna.

»Då förste arkivariebefattningarna vid riksarkivet — av vilka emellertid vissa numera ombildats till arkivrådstjänster med placering i 20:e lönegraden — hänföras till 15:e lönegraden, avdelningen B, å den nya avlöningsskalan, skulle det givetvis kunna ifrågasättas att inpassa landsarkivarietjänsterna i nyssnämnda lönegrad. Med avseende emellertid å den väsentligt mera självständiga ställning, landsarkivarierna intaga i egenskap av chefer för vederbörande landsarkiv och såsom lokal myndighet för arkivväsendet inom arkivdistriktet, samt med hänsyn till de särskilda kvalifikationer, som till följd därav måste krävas av dessa tjänsters innehavare, har kommittén ansett sig kunna förorda, att landsarkivarierna placeras i 17:e lönegraden, varigenom dessa tjänstemän skulle komma att intaga en mellanställning i avlöningshänseende emellan förste arkivarierna och arkivråden i riksarkivet.»

Riksarkivet har den 10 oktober 1923 avgivit yttrande i ärendet och därvid framfört vissa erinringar gentemot de av löneredgeringskommittén gjorda värdesättningarna av landsarkivariernas och förste arkivariernas respektive arbetsuppgifter samt funnit sig kunna tillstyrka löneredgeringskommitténs förslag till löneförmåner åt landsarkivarierna endast under förutsättning, att samma löneförmåner beredas förste arkivarierna.

I utlåtande den 8 november 1923 har däremot *statskontoret* såsom sin uppfattning framhållit, »att — oberoende av den löneställning, som kan komma att tillerkännas förste arkivarierna — arten av de arbetsuppgifter, som påvåla landsarkivarierna och den självständiga ställning dessa befattningshavare intaga såsom föreståndare för fristående institutioner, tillräckligt motivera deras av kommittén föreslagna placering uti 17 lönegraden.»

I statsverkspropositionen lämnar *departementschefen* en redogörelse för förhållandet mellan riksarkivet och landsarkiven enligt de nya arkivförfattningarna den 8 september 1924 och slutar med följande sammanfattande omdöme: »Landsarkiven äro således enligt de nya författningarna icke några självständiga lokala myndigheter för arkivväsendet utan endast under riksarkivets överledning stående lokala arkiv med vissa begränsade uppgifter inom arkivdistriktet». Han finner därpå den av löneregeringskommittén föreslagna löneställningen för landsarkivarierna vara något för rikligt tillmätt och yttrar härom:

»Vad riksarkivet anfört vid jämförelse mellan befattningarna såsom landsarkivarie och förste arkivarie i riksarkivet är nämligen enligt min uppfattning värt stor uppmärksamhet. Skulle landsarkivarierna nu placeras i lönegraden B 17, kan detta dessutom befaras medföra ingalunda betydelselösa konsekvenser för andra grupper av befattningshavare. Det torde också böra understrykas, att landsarkivarierna genom de senast utfärdade arkivförfattningarna icke erhållit den självständiga ställning inom arkivadministrationen, som löneregeringskommittén antagit och som synes hava i icke ringa mån bidragit till kommitténs förslag rörande deras avlöning. På grund av dessa skäl har jag ansett mig böra stanna vid att föreslå landsarkivariernas placering i samma lönegrad som förste arkivarierna i riksarkivet. Jag torde i samband härmed få erinra därom, att Kungl. Maj:t den 31 december 1924 på föredragning av chefen för finansdepartementet beslutat för riksdagen framlägga förslag om bland annat uppflyttning i lönegrad av vissa tjänster, som tillhört förutvarande andra normalgraden. Bland de senare äro förste arkivarierna vid riksarkivet, som enligt sistnämnda förslag skulle uppflyttas i lönegraden B 26, vilken grad motsvarar B 16 i nu gällande avlöningsreglemente. Även landsarkivarierna böra följaktligen placeras i lönegraden B 26.»

Av förestående redogörelse framgår, att löneregeringskommittén och statskontoret föreslagit landsarkivariernas placering i 17:e lönegraden, under det att riksarkivet tillstyrkt sådan placering endast under förutsättning att jämväl förste arkivarierna i riksarkivet, vilka placerats i 15:e lönegraden, erhöle samma löneförmåner. Enligt Kungl. Maj:ts förslag ha nu landsarkivarierna placerats i 16:e lönegraden eller samma lönegrad, vari förste arkivarierna vid riksarkivet jämlikt ett i annan ordning av Kungl. Maj:t framlagt förslag, avseende omplacering av tjänstemän tillhörande den förutvarande andra normalgraden från vissa allmänna synpunkter, blivit hänfödda. Under det att löneregeringskommittén sålunda i löneavseende värdesatt landsarkivariernas arbetsuppgifter på sådant sätt, att dessa uppgifter motiverade en placering av landsarkivarierna två lönegrader högre än första arkivarierna vid riksarkivet, har däremot nu Kungl. Maj:t stannat vid att finna dessa två kategorier befattningshavare böra hänföras till samma löne-

grad. Kungl. Maj:ts ståndpunkt innebär alltså härvidlag en synnerligen avsevärd omvärdering av respektive befattningar.

Beträffande de skäl, som föranlett departementschefen att föreslå en placering av landsarkivarierna i samma lönegrad som förste arkivarierna i riksarkivet, torde få anföras följande.

Departementschefen har till en början funnit den av löneregeringskommittén föreslagna placeringen av landsarkivarierna i 17:e lönegraden något för rikligt tillmätt. Departementschefen funne nämligen vad riksarkivet anfört vid jämförelse mellan befattningarna såsom landsarkivarie och förste arkivarie vid riksarkivet värt stor uppmärksamhet. De synpunkter, som riksarkivet i sådant hänseende såsom gensaga mot löneregeringskommitténs uppfattning framfört, kunna i korthet sammanfattas sålunda, att riksarkivet ansett kommittén hava lagt alltför stor vikt vid de rent administrativa göromål, som påvåla landsarkivarierna och vilka göromål i fråga om arkivtjänster allenast borde betraktas såsom biuppgifter, under det att kommittén vid jämförelsen mellan ifrågavarande grupper befattningshavare förbisett huvuduppgiften, som bestode i vården av respektive samlingar arkivalier; denna sistnämnda uppgift vore i sin ordning direkt beroende av dessa samlingars kvantitativa och kvalitativa beskaffenhet, i vilket hänseende riksarkivet vore överlägset landsarkiven. Riksarkivet lade sålunda huvudvikten vid helt andra kvalifikationer än de av löneregeringskommittén framhållna, då det gällde att placera landsarkivarierna i lönegrad. Det är således dessa i strid mot löneregeringskommitténs uppfattning framförda synpunkter, som av departementschefen ansetts förtjänta av till och med »stor uppmärksamhet». Det förefaller egendomligt, att arbetsuppgifterna beträffande den egentliga arkivvården för förste arkivarierna vid riksarkivet, vilka var och en äro avdelningsföreståndare för begränsade samlingar inom riksarkivet, skulle vara i kvantitativt och kvalitativt avseende överlägsna arbetsuppgifterna för landsarkivarierna, vilka förestå arkiv, för vilkas handhavande fordras en ingående kännedom om respektive distrikts alla äldre förhållanden, historiska, administrativa, kamerala, judiciella etc.

Det synes emellertid uppenbart, att de principer, som löneregeringskommittén i detta fall tillämpat, icke böra fränkännas vitsord, helst även löneregeringskommittén på ort och ställe tagit kännedom om arbetsuppgifterna i landsarkiv. Det är också att märka, att statskontoret med dess centrala ställning, då det gäller granskning av löneregeringar, anslutit sig till löneregeringskommitténs ståndpunkt och därigenom tagit avstånd från den speciella uppfattning riksarkivet härvidlag gjort gällande. I detta sammanhang torde även kunna erinras därom, att, då från riksarkivarien framfördes krav på inrättande av de nya arkivrådsbefattningarna (se prop. 253/1920), värdet av de administrativa uppgifterna ingalunda förringades, utan fastmera motiverades dessa befattningars nyinrättande och deras placering i byråchefsggraden just från synpunkten av de omfattande administra-

tiva uppgifter, som utvecklats sig inom riksarkivet. I det fallet synes riksarkivet ej ha underlåtit att bygga på de principer i fråga om lönerreglering, som av lönerregleringskommittén plägade följas. Jag har icke kunnat undgå finna, att i varje fall på samma verksamhetsområde icke helt olika principer för värdesättning av arbetsuppgifter böra tillämpas. Bortsett från den rent principiella diskussionen på denna punkt synes det emellertid uppenbart, att en landsarkivarie, vilken på eget ansvar handlägger i landsarkiv förekommande ärenden, ansvarar för att landsarkiven fylla sitt ändamål och utövar myndighet beträffande arkivvården inom vederbörande distrikt, i högre grad bestrider självständig och fristående verksamhet än förste arkivarie i riksarkivet, vilken är avdelningsföreståndare för samlingar (sektion) i riksarkivet och icke äger någon beslutanderätt motsvarande landsarkivaries, utan endast, i den mån sådant varder honom uppdraget, till föredragning bereder ärenden, som tillhöra sektionens område.

Vidare har departementschefen ansett böra understrykas, »att landsarkivarierna genom de senast utfärdade arkivförfattningarna icke erhållit den självständiga ställning inom arkivadministrationen, som lönerregleringskommittén antagit och som synes i icke ringa mån bidragit till kommitténs förslag rörande deras avlöning.» Redan på grund av den dunkelhet, som vidlåder detta departementschefens uttalande, torde ett närmare ingående på den berörda frågan vara påkallat.

Lönerregleringskommittén har efter tagen kännedom om de bestående förhållandena i sitt den 21 november 1922 avgivna betänkande hänfört sig till de arbetsuppgifter, vilka den då konstaterat i fråga om landsarkivarierna och vilka den funnit lämpligt rubricera med beteckningar för landsarkivarierna av »chefer för vederbörande landsarkiv och lokal myndighet för arkivväsendet inom arkivdistriktet». I den nya instruktionen den 8 september 1924 kvarstå emellertid landsarkivariernas i den förutvarande instruktionen förekommande arbetsuppgifter oförändrade, varjämte i densamma författningens ålagts dem (§ 3 mom. 2 j och k, jfr. Kungl. kungörelsen angående inspektion den 8 september 1924) att inspektera vissa arkiv, vilket åliggande landsarkivarierna tidigare erhållit genom särskilda årliga medgivanden av Kungl. Maj:t, men vilket jämlikt de nya arkivförfattningarna *skall* beträffande samma arkiv, tillökade med några grupper, uppdragas åt landsarkivarierna av riksarkivarien, sedan Kungl. Maj:t helt överflyttat befogenheten att därom lämna uppdrag åt riksarkivarien, numera högsta inspektionsmyndighet över alla arkiv. Såväl enligt gamla som nya instruktionen (§ 2) stå landsarkiven under uppsikt och ledning av riksarkivet (riksarkivarien). I den gamla instruktionen utvecklades detta så, att riksarkivarien ägde övervaka tillämpningen av landsarkivinstruktionen och meddela närmare anvisningar rörande landsarkivens vård och förvaltning; i den nya heter det, att riksarkivet äger att övervaka tillämpningen av gällande arkivförfattningar, i vad de angå landsarkiven, samt meddela för dessas vård och

förvaltning erforderliga föreskrifter och anvisningar. För övrigt hava genom den nya instruktionen beträffande landsarkivarierna gjorts förändringarna, att tiden för landsarkivariens semester efter hans förslag bestämmes av riksarkivet, i stället för att landsarkivarien tidigare endast gjorde anmälan om densamma (§ 17) och att vid tjänstefel av landsarkivarie riksarkivet äger efter omständigheterna antingen tilldela honom varning eller ock förordna om hans tilltalande inför vederbörande underrätt, i stället för att landsarkivarien tidigare skulle åtalas inför vederbörande hovrätt (§ 21 resp. § 20).

Ötvivelaktigt kan i dessa författningsändringar spåras en tendens att vilja markera riksarkivets redan förut existerande övermyndighet över landsarkiven. Däremot här, såsom av det ovan anförda framgår, genom de nya arkivförfattningarna ingen reell organisatorisk förändring ägt rum beträffande landsarkivariernas ställning i fråga om arbetsuppgifter. Under dylika förhållanden synes det kunna giva anledning till missuppfattning, när av departementschefen redan inledningsvis yttras: »landsarkiven äro således enligt de nya arkivförfattningarna icke några självständiga lokala myndigheter för arkivväsendet utan endast under riksarkivets överledning stående lokala arkiv med vissa begränsade uppgifter inom arkivdistriktet». Landsarkiven hava aldrig varit några självständiga lokala myndigheter i den mening, som synes vara förutsatt i departementschefens nyssnämnda yttrande. Detta har ej heller påståtts av löneregleringskommittén, vilken endast vid jämförelse mellan förste arkivarierna vid riksarkivet och landsarkivarierna »med avseende å den väsentligt mera självständiga ställning landsarkivarierna intaga i egenskap av chefer för vederbörande landsarkiv och såsom lokal myndighet för arkivväsendet inom arkivdistriktet samt med hänsyn till de särskilda kvalifikationer som till följd därav måste krävas av dessa tjänsters innehavare», funnit sig böra förorda, att landsarkivarierna placeras i 17:de lönegraden. Mot bakgrunden av detta kommitténs yttrande framträder ej heller det verkliga förhållandet, när i statsverkspropositionen, gentemot löneregleringskommittén, som vid sitt bedömande utgått från den ställning landsarkivarierna då intogo, såsom skäl för dessas nedflyttning i lönegrad under vad kommittén föreslagit, anföres att landsarkivarierna genom de *senast utfärdade arkivförfattningarna* icke erhållit *den självständiga ställning inom arkivadministrationen*, som löneregleringskommittén antagit och som synes hava i icke ringa mån bidragit till kommitténs förslag rörande deras avlöning.

Av det nu anförda synes å ena sidan framgå, att därest departementschefen åsyftat, att löneregleringskommittén utgått från en ställning för landsarkivarierna, som numera genom de nya författningarna förändrats, så är detta icke förhållandet, enär dessa författningar i allt som rimligtvis kan utöva inflytande på löneregleringen, icke undergått någon förändring. Skulle å andra sidan departementschefens uttalande böra tolkas så, att däri antydes, att löneregleringskommittén hänfört sig till en tilltänkt upphöjelse

av landsarkivarierna i avseende å arbetsuppgifter, som de »icke erhållit» genom de senaste författningarna, då överensstämmer detta icke med det verkliga förhållandet, alldenstund löneregleringskommittén, såsom den uttryckligen säger, utgått från den vid tidpunkten för utlåtandet faktiskt föreliggande ställningen i fråga om arbetsuppgifter. För egen del har jag alltså icke kunnat finna annat än att löneregleringskommitténs ståndpunkt i berörda avseende bevarat full giltighet.

Departementschefen har slutligen såsom skäl för landsarkivariernas placering under vad löneregleringskommittén föreslagit anført, att skulle landsarkivarierna nu placeras i lönegraden B 17, kunde detta dessutom befaras medföra ingalunda betydelselösa konsekvenser för andra grupper av befattningshavare. Skulle den här yppade farhågan gälla förste arkivarierna i riksarkivet och därmed jämställda befattningshavare vid bibliotek och muséer, måste den anses uppkonstruerad. Vidtagandet av nyssnämnda åtgärd skulle endast giva uttryck åt den av löneregleringskommittén vitsordade mera självständiga ställning landsarkivarierna intaga i förhållande till sagda befattningshavare. Skulle åter farhågan avse chefer för myndigheter i orterna, så torde böra pekats på landsarkivarietjänstens säregna och med andra tjänster svårigen jämförbara beskaffenhet i betraktande av att den inrymmer på en gång administrativa och vetenskapliga uppgifter. Landsarkivariernas placering på löneskalan torde sålunda vara ägnad att i ovanligt liten grad medföra några som helst konsekvenser.

Slutligen anser jag mig böra framhålla, att enligt min uppfattning en placering av landsarkivarierna i den av Kungl. Maj:t föreslagna lönegraden torde komma att utöva ett icke oväsentligt inflytande på möjligheterna att på tillfredsställande sätt rekrytera dessa befattningar, helst utsikterna till befordran å denna bana äro ytterligt små och landsarkivarietjänstbefattningarna äro slutbefattningar.

Starka skäl torde sålunda föreligga för en placering av landsarkivarierna i den lönegrad löneregleringskommittén föreslagit.

b. Vaktmästarna (Expeditionsvakterna).

Löneregleringskommittén har föreslagit dessa befattningshavare i lönegraden B 1 (B 5 i det reviderade avlöningsreglementet såsom vanliga expeditionsvakter. I statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t icke ansett tillräckliga skäl anförda för att härvidlag frångå kommitténs förslag.

Samtliga landsarkivarietjänster hava funnit, att det värdefulla arbete, som presteras av vaktmästarna vid landsarkiven, ej kan jämföras med de sysslor, vilka åligga vaktmästare i allmänhet, utan ligger åtskilligt högre och förordad dessa befattningshavares uppförande i lönegraden B 3. Riksarkivet har i avgivet utlåtande understrukit denna landsarkivariernas uppfattning och yttrar bl. a.:

»Deras befattningar torde närmast böra jämföras med de vid universitetsinstitutionerna, särskilt biblioteken, anställda vaktmästarnas, men dessa hava av högskolekommittén föreslagits skola erhålla lön enligt B 3. Det torde för övrigt med ett visst fog kunna beträffande dessa befattningshavare sägas, att de, just därför att de äro ensamma i sin grad vid det landsarkiv, vid vilket de var för sig äro anställda, och således visserligen icke kunna intaga befälsställning gent emot några expeditionsvakter i lägre grad, likväl hava att fylla funktioner, som kräva fullt ut en förste expeditionsvakts kvalifikationer.»

Statskontoret har för sin del hemställt om deras placering i lönegraden B 2. Ämbetsverket yttrar: »Det vill även synas statskontoret, som om en hel del av de göromål, som skola utföras av dessa befattningshavare, måste anses vara av ej oväsentligt mera kvalificerad art än de som åligga expeditionsvakter i allmänhet.»

Det synes mig ej böra råda något tvivel om att det här är fråga om vaktmästarebefattningar av kvalificerad art, vilka böra uppföras i högre lönegrad än B 1. Förhållandet belyses ytterligare av följande, som landsarkivarien i Lund i avgivet utlåtande över löne regleringskommitténs förslag den 24 januari 1923 yttrar:

»Vaktmästarnas vid landsarkiven arbetstid utfylles städse med effektivt arbete. Utom vanliga vaktmästaregöromål ingå i vaktmästarens vid landsarkivet i Lund göromål framtagande och uppsättande av handlingar, kapsling av dylika, deltagande i vissa ordnings- och förteckningsarbeten, ävensom renskrivning. Vaktmästaren har sålunda hittills utfört större delen av det för landsarkivet behövliga renskrivningsarbetet jämväl när det gällt renskrivning ur landsarkivets samlingar av äldre handlingar. Samtliga dessa arbeten måste anses vara i viss mån kvalificerade, och kunna delvis ej utföras utan kännedom om landsarkivets samlingar. Vad särskilt det av vaktmästaren utförda renskrivningsarbetet angår, kan jag ej underlåta att fästa uppmärksamheten på att landsarkivet därigenom till besparing för statsverket kunnat undvara kvinnligt kanslibitråde, vilket annars varit erforderligt, eller med andra ord en befattningshavare i lönegraden C 3.

Då vaktmästaren är den ende i landsarkivbyggnaden boende befattningshavaren, tillkommer honom den närmaste tillsynen över såväl landsarkivbyggnaden som de däri inrymda samlingarna. Denne vaktmästares egenskap av tillsyningsman gör honom mycket bunden; sålunda kan han exempelvis sommartid om söndagarna lämna staden endast under förutsättning, att någon av landsarkivets övriga fåtaliga personal vistas därstädes.

Det synes mig uppenbart, att vaktmästarebefattningen vid ett landsarkiv ställer större anspråk på innehavaren än en vaktmästaresyssla av vanliga slaget med huvudsakligen 'passning', och att tjänsten är av beskaffenhet, att dess innehavare bör inrangeras i samma lönegrad som universitets-

institutionernas vaktmästare eller B 3. Det kan ej nog betonas vikten av, att löneförmånerna för vaktmästaren vid ett landsarkiv äro sådana, att de lämna garanti för att befattningen kan rekryteras med pålitlig och ordentlig person. Det gäller ju här ej blott en mängd skiftande göromål utan även den närmaste tillsynen över oersättliga samlingar.»

Omfattningen och den delvis särskilt kvalificerade beskaffenheten av vaktmästarnas vid landsarkiven göromål ävensom omsorgen om platsernas rekrytering med dugliga och pålitliga personer äro enligt mitt förmenande mera än tillräckliga skäl för att dessa befattningshavare uppföras i lönegraden B 3.

Under återropande av det ovan anförda får jag hemställa, att riksdagen måtte besluta följande ändringar i Kungl. Maj:ts förevarande förslag nämligen:

dels bestämma, att landsarkivarierna skola tillhöra lönegraden B 27 (B 17) samt expeditivakterna B 7 (B 3),

dels företaga härav föranledda ändringar i landsarkivens avlöningsstater.

Stockholm den 22 januari 1925.

M. Chr. Jensen.